

GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRONG GÓM ĐỎ MANG THÍT, VINH LONG

Lê Minh Quang

Khoa Giáo dục thể chất - Sư phạm nghệ thuật, Trường Sư Phạm, Trường Đại học Đồng Tháp

Email: lequangdhdt@gmail.com

Tóm tắt: Gốm đỏ Mang Thít, Vĩnh Long là một không gian làng nghề đặc sắc của Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL), nơi các lò nung truyền thống, chất liệu đất sét đỏ, kỹ thuật thủ công và văn hóa sông nước tạo nên một hệ giá trị văn hóa - du lịch riêng biệt. Bài viết tổng hợp và phân tích các giá trị văn hóa tiêu biểu của gốm đỏ Mang Thít dưới góc nhìn di sản làng nghề, cảnh quan sản xuất, tri thức bản địa, thẩm mỹ vật liệu và tiềm năng phát triển du lịch trải nghiệm. Trên cơ sở phân tích tài liệu và kế thừa kết quả từ các nghiên cứu gần đây, bài viết cho rằng bảo tồn gốm đỏ Mang Thít không chỉ là gìn giữ một nghề truyền thống mà còn là duy trì ký ức cộng đồng, sinh kế địa phương và bản sắc văn hóa vùng sông nước. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một số định hướng nhằm phát huy giá trị gốm đỏ trong giáo dục di sản, du lịch văn hóa và phát triển sản phẩm sáng tạo gắn với cộng đồng.

Từ khóa: Gốm đỏ; Mang Thít; Vĩnh Long; giá trị văn hóa; du lịch làng nghề; di sản đương đại.

CULTURAL VALUES OF MANG THIT RED POTTERY IN VINH LONG PROVINCE

Abstract: Mang Thit red pottery in Vinh Long Province represents a distinctive craft landscape of the Vietnamese Mekong Delta, where traditional kilns, red clay materials, manual techniques and river-based culture create unique cultural and tourism values. This paper reviews and discusses the key cultural values of Mang Thit red pottery from the perspectives of craft heritage, production landscape, indigenous knowledge, material aesthetics and experiential tourism. Based on document analysis and recent studies, the paper argues that preserving Mang Thit red pottery means not only safeguarding a traditional craft but also maintaining community memory, local livelihoods and the cultural identity of the riverine region. Several orientations are proposed to promote red pottery values through heritage education, cultural tourism and community-based creative products.

Keywords: Red pottery; Mang Thit; Vinh Long; cultural value; craft tourism; contemporary heritage.

Nhận bài: 22/04/2026

Phản biện: 17/05/2026

Duyệt đăng: 20/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Vĩnh Long từ lâu được biết đến là một địa phương có nhiều giá trị văn hóa gắn với sông nước, vườn cây và làng nghề. Trong đó, làng nghề gạch, gốm đỏ Mang Thít là một trường hợp tiêu biểu bởi vừa mang giá trị sản xuất truyền thống, vừa tạo nên một cảnh quan văn hóa hiếm có ở ĐBSCL. Những lò nung hình trụ, mái vòm, sắc đỏ nâu của gạch nung và sự phân bố dọc sông Cổ Chiên, kênh Thầy Cai - Mang Thít đã làm cho khu vực này thường được gọi là “vương quốc đỏ” hoặc “vương quốc gốm đỏ” của miền Tây.

Điểm đặc biệt của gốm đỏ Mang Thít không chỉ nằm ở sản phẩm cuối cùng, mà còn ở toàn bộ hệ sinh thái văn hóa bao quanh nghề: nguồn đất sét đỏ địa phương, kỹ thuật nung truyền thống, nhịp lao động của thợ gốm, ký ức về thời kỳ thịnh vượng của làng nghề, quan hệ giữa lò gạch với sông nước, cũng như khả năng chuyển hóa di sản thành sản phẩm du lịch, giáo dục và sáng tạo. Các nghiên cứu gần đây cho thấy Mang Thít từng có hàng nghìn lò gạch, gốm, tạo việc làm cho nhiều lao động và sản phẩm đã được tiêu thụ, xuất khẩu sang nhiều thị trường. Tuy nhiên, quá trình đô thị hóa, thay đổi nhu cầu thị trường, yêu cầu bảo vệ môi trường và sự thiếu hụt lao động kế thừa đang đặt làng nghề trước nhiều thách thức.

Trong bối cảnh đó, việc nhận diện và phân tích giá trị văn hóa của gốm đỏ Mang Thít có ý nghĩa quan trọng. Trước hết, đây là cơ sở để định vị làng nghề như một tài nguyên văn hóa - du lịch đặc thù của Vĩnh Long. Đồng thời, việc làm rõ các giá trị này giúp đề xuất những định hướng bảo tồn phù hợp, tránh cách tiếp cận chỉ xem làng nghề như một điểm tham quan hoặc một ngành sản xuất đơn thuần. Bài viết này được thực hiện theo hướng tổng quan, quan điểm, tập trung vào câu hỏi: gốm đỏ Mang Thít chứa đựng những giá trị văn hóa và du lịch nào, và cần phát huy các giá trị ấy theo hướng nào để gắn bảo tồn di sản với phát triển cộng đồng?

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Gốm đỏ Mang Thít như một di sản làng nghề vùng sông nước

Làng nghề truyền thống là nơi tích tụ tri thức thủ công, kinh nghiệm sản xuất, tổ chức lao động và ký ức xã hội của cộng đồng. Với gốm đỏ Mang Thít, giá trị di sản trước hết được hình thành từ lịch sử hơn một thế kỷ của nghề gạch, gốm trong điều kiện tự nhiên và văn hóa đặc thù của Vĩnh Long. Vùng đất ven sông có nguồn đất sét đỏ, giàu oxit sắt, tạo nên sắc đỏ riêng của sản phẩm. Từ nguồn vật liệu này, người thợ phát triển các kỹ thuật tạo hình, phơi, xếp lò, nung và vận chuyển

gắn với điều kiện khí hậu, thủy văn và tập quán lao động địa phương.

Khác với nhiều làng gốm nổi tiếng ở Việt Nam nhân mạnh vào men, hoa văn hoặc đồ gia dụng tinh xảo, gốm đồ Mang Thít nổi bật bởi tính mộc, sắc đỏ tự nhiên và quy mô cảnh quan sản xuất. Hàng trăm lò gạch cũ và đang chuyển đổi công năng không chỉ là dấu tích của hoạt động công nghiệp thủ công, mà còn là “ký ức vật chất” của một giai đoạn phát triển kinh tế địa phương. Chính vì vậy, bảo tồn gốm đồ Mang Thít cần được hiểu rộng hơn bảo tồn sản phẩm. Đó còn là bảo tồn không gian nghệ, lò nung, câu chuyện người thợ, tri thức sản xuất và mối quan hệ giữa làng nghề với hệ thống sông rạch.

Từ góc độ giáo dục văn hóa, Mang Thít có thể trở thành một “lớp học di sản” ngoài nhà trường. Học sinh, sinh viên và du khách có thể tiếp cận tại chỗ các nội dung về lịch sử làng nghề, vật liệu địa phương, lao động thủ công, môi trường, kinh tế cộng đồng và biến đổi sinh kế. Cách tiếp cận này phù hợp với xu hướng giáo dục trải nghiệm, trong đó tri thức văn hóa được truyền tải qua quan sát, thực hành và đối thoại với cộng đồng nghề.

2.2. Giá trị thẩm mỹ và bản sắc vật liệu của gốm đồ

Giá trị văn hóa của gốm đồ Mang Thít còn thể hiện ở thẩm mỹ vật liệu. Sắc đỏ nâu của đất nung, bề mặt thô mộc, dấu vết của lửa và khói trong quá trình nung tạo nên vẻ đẹp giản dị nhưng giàu bản sắc. Nếu gốm men thường hướng đến sự bóng, mịn và trang trí tinh xảo, thì gốm đồ Mang Thít hấp dẫn bởi sự gần gũi với đất, lửa và lao động. Tính “không hoàn toàn đồng nhất” của sản phẩm thủ công, như chênh lệch sắc độ, vết nung, độ nhám bề mặt, lại trở thành dấu hiệu của tính thủ công và tính độc bản.

Trong những năm gần đây, việc kết hợp hội họa với gốm đồ mở ra một hướng diễn giải mới cho giá trị thẩm mỹ của làng nghề. Các kỹ thuật như vẽ nhiều lớp, phủ engobe, xử lý bề mặt và tận dụng hiệu ứng lửa - khói giúp sản phẩm chuyển từ gốm thô sang gốm mỹ thuật, quà tặng và vật phẩm trang trí. Đáng chú ý, hệ họa tiết gắn với sông nước, lò gạch, cù lao, sen, lục bình, diên điển và đời sống miệt vườn có thể biến sản phẩm gốm thành một phương tiện kể chuyện văn hóa. Khi du khách mua hoặc tự tay vẽ một sản phẩm gốm, họ không chỉ mang về một đồ vật lưu niệm mà còn mang về biểu tượng của vùng đất.

Ở khía cạnh này, gốm đồ Mang Thít có tiềm năng lớn trong phát triển sản phẩm văn hóa. Những sản phẩm nhỏ gọn, có họa tiết bản địa, được chuẩn hóa về mẫu mã và có câu chuyện đi kèm có thể

trở thành quà tặng du lịch đặc trưng của Vĩnh Long. Sản phẩm không nên chỉ mô phỏng hình thức truyền thống, mà cần giữ được tinh thần của vật liệu đỏ, nhịp sống sông nước và câu chuyện người thợ. Đây là nền tảng để phát triển các dòng sản phẩm giáo dục, lưu niệm, trang trí, thiết kế nội thất và nghệ thuật ứng dụng.

2.3. Giá trị cảnh quan, ký ức cộng đồng và văn hóa lao động

Một trong những giá trị khác biệt nhất của gốm đồ Mang Thít là giá trị cảnh quan. Các lò gạch hình tháp, nằm nối tiếp ven sông và kênh rạch, tạo thành một không gian thị giác rất riêng. Cảnh quan ấy vừa gợi liên tưởng đến kiến trúc công nghiệp thủ công, vừa gắn với nhịp điệu sông nước của ĐBSCL. Nhiều tài liệu du lịch mô tả các lò gạch đỏ ven sông như những tòa tháp cổ, tạo nên sức hút đặc biệt đối với du khách và người yêu nhiếp ảnh.

Tuy nhiên, giá trị cảnh quan không nên chỉ được khai thác như phong nền chụp ảnh. Cần nhìn nhận đây là một không gian ký ức của cộng đồng. Mỗi lò nung, bến sông, bãi phơi, khu vực xếp gạch đều gắn với lao động của nhiều thế hệ. Trong thời kỳ hưng thịnh, nghề gạch, gốm tạo sinh kế cho hàng nghìn lao động địa phương. Vì vậy, khi một lò nung không còn hoạt động, nó vẫn là chứng tích của lịch sử sản xuất và đời sống xã hội. Bảo tồn cảnh quan lò gạch vì thế cần đi kèm với lưu giữ câu chuyện, tư liệu, ký ức nghề và vai trò của những người đã sống bằng nghề.

Văn hóa lao động cũng là một thành tố quan trọng. Quy trình sản xuất gốm đồ đòi hỏi sự phối hợp giữa sức lao động, kinh nghiệm và cảm nhận vật liệu. Người thợ phải hiểu đất, nắng, độ ẩm, nhiệt lò và cách xếp sản phẩm để lửa đi đều. Đặc biệt, phụ nữ có vai trò đáng kể trong nhiều công đoạn sản xuất và trong các hoạt động sáng tạo mới như vẽ gốm, hướng dẫn workshop, phát triển sản phẩm lưu niệm. Việc ghi nhận vai trò này giúp mở rộng cách hiểu về di sản: di sản không chỉ là lò gạch và sản phẩm, mà còn là con người, kỹ năng, ký ức và sự sáng tạo của cộng đồng.

2.4. Giá trị du lịch và khả năng chuyển hóa thành trải nghiệm giáo dục

Du lịch văn hóa tại Mang Thít có thể phát triển trên ba trục giá trị chính: tham quan cảnh quan di sản, trải nghiệm quy trình nghề và sáng tạo sản phẩm gốm. Trục thứ nhất dựa trên sức hấp dẫn của quần thể lò gạch, không gian sông nước và kiến trúc lò nung. Trục thứ hai dựa trên việc giới thiệu quy trình sản xuất từ xử lý đất, tạo hình, phơi, xếp lò, nung đến vận chuyển. Trục thứ ba hướng đến

sự tham gia của du khách thông qua hoạt động vẽ gốm, làm sản phẩm nhỏ, nghe kể chuyện về họa tiết, hoặc tham gia các lớp trải nghiệm ngắn.

Các nghiên cứu về du lịch di sản nhân mạnh rằng trải nghiệm chân thực và sự tham gia của cộng đồng là yếu tố quan trọng để phát triển bền vững. Đối với Mang Thít, “tính chân thực” chính là lợi thế cốt lõi. Du khách tìm đến không chỉ để nhìn thấy lò gạch, mà còn để hiểu nghề, gặp người thợ và cảm nhận quá trình chuyển hóa đất thành gốm. Vì vậy, mô hình du lịch cần thiết kế tuyến tham quan an toàn, có thuyết minh chuẩn, có điểm dừng trải nghiệm và có cơ chế chia sẻ lợi ích công bằng với chủ lò, nghệ nhân và người dân địa phương.

Gốm đỏ Mang Thít cũng có thể đóng góp cho giáo dục địa phương. Các trường phổ thông, cao đẳng và đại học có thể tổ chức hoạt động ngoại khóa về di sản làng nghề, thiết kế sản phẩm, mỹ thuật ứng dụng, kinh tế du lịch và phát triển bền vững. Qua đó, người học được tiếp cận liên ngành giữa lịch sử, địa lý, mỹ thuật, công nghệ, môi trường và khởi nghiệp. Đây là hướng phù hợp với mục tiêu giáo dục năng lực thực tiễn, đồng thời góp phần bồi dưỡng tình yêu di sản và ý thức gìn giữ văn hóa địa phương.

2.5. Một số định hướng bảo tồn và phát huy giá trị

Thứ nhất, cần bảo tồn không gian làng nghề theo hướng “di sản sống”. Các lò gạch, bến sông, đường vào làng nghề, khu trưng bày và khu trải nghiệm cần được quy hoạch đồng bộ. Những lò có giá trị cảnh quan, lịch sử hoặc kỹ thuật nên được kiểm kê, phân loại và có phương án bảo tồn phù hợp. Một số lò có thể chuyển đổi thành không gian trưng bày, điểm kể chuyện, xưởng sáng tạo hoặc điểm dừng trong tuyến du lịch.

Thứ hai, cần xây dựng hệ thống diễn giải di sản. Bảng thông tin, bản đồ tuyến tham quan, mã QR, video ngắn, thuyết minh đa ngôn ngữ và câu chuyện sản phẩm sẽ giúp du khách hiểu sâu hơn về giá trị văn hóa của gốm đỏ. Nội dung diễn giải

nên chú trọng lịch sử nghề, chất liệu đất đỏ, kỹ thuật nung, vai trò phụ nữ, văn hóa sông nước và ký ức cộng đồng.

Thứ ba, cần phát triển sản phẩm gốm đỏ gắn với giáo dục và du lịch. Các bộ sản phẩm nhỏ, an toàn, dễ vận chuyển, có họa tiết đặc trưng và thông tin câu chuyện kèm theo có thể trở thành quà tặng học đường, quà tặng hội nghị, quà lưu niệm du lịch. Đồng thời, các workshop vẽ gốm, ngày hội trải nghiệm, chương trình “một ngày làm thợ gốm” hoặc “lớp học di sản Mang Thít” có thể tạo nguồn thu mới cho cộng đồng.

Thứ tư, cần đặt cộng đồng ở vị trí trung tâm. Bảo tồn chỉ bền vững khi người dân được tham gia và hưởng lợi. Do đó, các chính sách hỗ trợ nghệ nhân, đào tạo hướng dẫn viên cộng đồng, hỗ trợ phụ nữ và lao động trẻ tham gia sáng tạo sản phẩm, cũng như cơ chế phân chia lợi ích minh bạch cần được ưu tiên. Nếu người dân chỉ đóng vai trò “phông nền” cho du lịch, di sản sẽ khó duy trì sức sống lâu dài.

III. KẾT LUẬN

Gốm đỏ Mang Thít, Vĩnh Long là một di sản làng nghề có giá trị văn hóa đa tầng. Giá trị ấy không chỉ nằm ở sản phẩm gốm, mà còn ở cảnh quan lò nung, chất liệu đất đỏ, kỹ thuật thủ công, văn hóa lao động, ký ức cộng đồng và mối quan hệ hữu cơ với sông nước ĐBSCL. Trong bối cảnh nghề truyền thống gặp nhiều khó khăn, việc nhìn nhận gốm đỏ như một tài nguyên văn hóa - du lịch - giáo dục sẽ mở ra hướng bảo tồn tích cực hơn. Để phát huy giá trị gốm đỏ Mang Thít, cần kết hợp bảo tồn không gian di sản với phát triển sản phẩm sáng tạo, du lịch trải nghiệm và giáo dục di sản. Trọng tâm của quá trình này là giữ gìn tính chân thực của nghề, nâng cao vai trò cộng đồng, đặc biệt là nghệ nhân và phụ nữ trong chuỗi giá trị mới. Nếu được định hướng phù hợp, gốm đỏ Mang Thít có thể trở thành biểu tượng văn hóa đặc trưng của Vĩnh Long, đồng thời đóng góp vào phát triển du lịch bền vững và giáo dục bản sắc địa phương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Hồ Quang Sinh, Nguyễn Đường Giang (2025). Làng nghề gạch, gốm Mang Thít: từ Di sản Văn hóa đến Sản phẩm Du lịch đặc thù. *Tạp chí Khoa học & Công nghệ*, 8(6), 76-82. <https://doi.org/10.55401/qcjab741>
- Nguyễn Huỳnh Phước Tín, Trần Hà Phương Thanh, Nguyễn Huy Khang, Phạm Vân Linh (2025). Kết hợp hội họa với gốm đỏ trong phát triển sản phẩm du lịch: trường hợp phụ nữ làng gốm Mang Thít, Vĩnh Long. *Tạp chí Khoa học & Công nghệ*, 8(S1), 318-325. <https://doi.org/10.55401/rzqhe42>
- Trung tâm Thông tin Xúc tiến Du lịch Vĩnh Long (n.d.). Câu chuyện về nghề gạch, gốm đỏ Vĩnh Long. Truy cập từ https://vinhlongtourist.vn/en/detailnews/?id=news_10789&t=cau-chuyen-ve-nghe-gach-gom-do-vinh-long
- Trung tâm Thông tin Xúc tiến Du lịch Vĩnh Long (2024). Làng gạch, gốm trăm năm ở Vĩnh Long. Truy cập từ https://vinhlongtourist.vn/vi/detailnews/?id=news_11812&t=lang-gach-gom-tram-nam-o-vinh-long
- Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Vĩnh Long (2024). Bảo tồn và phát triển “Vương quốc lò gạch” gắn với phát triển du lịch. Truy cập từ <https://vinhlong.gov.vn/svhttdl/xem-chi-tiet-tin-tuc/id/247501>
- Huỳnh Quốc Thắng (2024). Văn hóa du lịch và du lịch văn hóa Việt Nam. Hà Nội: NXB Khoa học Xã hội.
- Hoàng Văn Châu, Phạm Thị Hoàng Yến, Lê Thị Thu Hà (2007). *Làng nghề du lịch Việt Nam*. Hà Nội: NXB Thống kê.
- Geçikli, R. M., Turan, O., Lachytová, L., Dağlı, E., Kasalak, M. A., Uğur, S. B., & Guven, Y. (2024). Cultural Heritage Tourism and Sustainability: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*, 16(15), 6424. <https://doi.org/10.3390/su16156424>